

UNIWERSYTET
EKONOMICZNY
W POZNANIU

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Książka:

Związek Gospodarczy Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim:
Sprawozdanie za rok 1937/38. Kraków, Drukarnia Polska, [1938], 21 stron

Książka zdigitalizowana i udostępniona cyfrowo w ramach zadań projektu pt.
„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39«
H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

Minister
Edukacji i Nauki

Spółeczna
Odpowiedzialność
Nauki

5135

St.

ZWIĄZEK GOSPODARCZY
GAZOWNI I ZAKŁADÓW WODOCIĄGOWYCH
W PAŃSTWIE POLSKIM

SPRAWOZDANIE

ZA ROK

1937/38

KRAKÓW 1938

Nakładem Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim

Drukarnia Polska w Krakowie, ul. Tadeusza Kościuszki L. 3.

5135

ZWIĄZEK GOSPODARCZY
GAZOWNI I ZAKŁADÓW WODOCIĄGOWYCH
W PAŃSTWIE POLSKIM

SPRAWOZDANIE

ZA ROK

1937/38

KRAKÓW 1938

Nakładem Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim

Drukarnia Polska w Krakowie, ul. Tadeusza Kościuszki L. 3.

41178 III

~~5135 III~~

D. 1953/356/8

Władze Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim na rok 1938/39.

Prezes: Inż. Antoni Dziurzyński, dyrektor Gazowni Miejskiej w Poznaniu.

Wiceprezesi:

Inż. Włodzimierz Rabczewski, dyrektor Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy.

Dr Inż. Błażej Roga, dyrektor Gazowni Miejskiej m. st. Warszawy.

Dr Tadeusz Orzelski, dyrektor Wodociągów i Kanalizacji stoł. król. miasta Krakowa.

Inż. Bolesław Dalbor, dyrektor Chorzowskiej Gazowni S. A. w Chorzowie.

Członkowie Zarządu:

1. Wodociągi i Kanalizacja m. st. Warszawy (dyr. Włodzimierz Rabczewski),
2. Gazownia Miejska m. st. Warszawy (dyr. Błażej Roga),
3. Gazownia Miejska w Poznaniu (dyr. Antoni Dziurzyński),
4. Wodociągi Miejskie w Poznaniu (dyr. Antoni Kotowicz),
5. Zakład Gazowy Miejski we Lwowie (dyr. Emil Piwoński),
6. Wodociągi Miejskie miasta Lwowa (dyr. Bogdan Benedyktowicz),
7. Krakowska Gazownia Miejska (dyr. Edward Mianowski),
8. Wodociągi i Kanalizacja stoł. król. m. Krakowa (dyr. Tadeusz Orzelski),
9. Gazownia Miejska w Łodzi (dyr. Stanisław Gundlach),
10. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Łodzi (inż. Wacław Barszczewski),
11. Gazownia Miejska w Bydgoszczy (dyr. Bronisław Klimczak),
12. Chorzowska Gazownia S. A. w Chorzowie (dyr. Bolesław Dalbor),
13. Gazownie Górnośląskie Sp. Akc. w Wielkich Hajdukach (dyr. Jan Wolski),
14. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Wilnie (dyr. Henryk Jensz),
15. Wodociągi Powiatowe w Katowicach (dyr. Józef Zahaczewski),
16. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Częstochowie (dyr. Kazimierz Knauer),
17. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Kielcach (dyr. Olgierd Nowodworski),
18. Gazownia i Wodociągi Miejskie w Inowrocławiu (dyr. Karol Trompéteur),
19. Gazownia Miejska w Grudziądzu (dyr. Tadeusz Jankowski),
20. Miejskie Zakłady Siły, Światła i Wodociągów w Lesznie (dyr. Ludwik Bethge),
21. Miejskie Zakłady Siły, Światła i Wody w Gnieźnie (dyr. Juliusz Pisula),
22. Gazownia w Wilnie (dyr. Piotr Kowalew),
23. Zakłady Miejskie w Chełmnie (dyr. Jan Szupryczyński),
24. Miejski Zakład Wodociągowy w Przemyślu (dyr. Stanisław Panczyj),
25. Delegat Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych.

Komisja Rewizyjna:

Inż. Stanisław Słowakiewicz, nacz. Działu Budowy Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy,

Inż. Jan Kłosiński, naczelnik Wydziału Instalacji Gazowni Miejskiej m. st. Warszawy,

Inż. Jan Kozłowski, inspektor techniczny Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy,

Inż. Jan Dzierżykraj-Morawski, dyrektor Gazowni i Wodociągów Miejskich w Tczewie,

Dyrektor Związku: Inż. Michał Łopuszański.

Lokal Związku: Warszawa, ul. Jasna 1 m. 13, tel. 284-27,

Sprawozdanie Zarządu

Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w P. P. za rok 1937/38, oraz Protokół XX Walnego Zgromadzenia członków Związku w dniu 24 czerwca 1938 r. w Katowicach.

XX Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w P. P. odbyło się o godzinie 12 w sali Sejmu Śląskiego w Katowicach.

Przewodniczył Zgromadzeniu prezes Związku inż. Antoni Dziurzyński, dyrektor Gazowni Miejskiej w Poznaniu, który, otwierając obrady, stwierdził, że Walne Zgromadzenie jest prawomocne, gdyż zwołane jest przez Zarząd zgodnie z wymaganiem § 12 statutu Związku przez ogłoszenie w czasopiśmie „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“, oraz przez listowne powiadomienie wszystkich członków Związku.

Na sekretarza Walnego Zgromadzenia przewodniczący zaprosił inż. Jana Kozłowskiego.

Porządek obrad przyjęto następujący:

- 1) Sprawdzenie pełnomocnictw delegatów.
- 2) Przyjęcie protokołu XIX Walnego Zgromadzenia z dnia 22 czerwca 1937 r. w Grudziądzu.
- 3) Sprawozdania Zarządu za rok 1937/38: ogólne i rachunkowe, protokół Komisji Rewizyjnej za rok 1937/38, preliminarz budżetowy na rok 1938/39.
- 4) Sprawa zatwierdzenia zmienionego statutu Związku.
- 5) Wybory do Zarządu i Komisji Rewizyjnej.
- 6) Wolne wnioski.

ad 1) Pełnomocnictwa delegatów zostały sprawdzone zgodnie z § 6 statutu Związku. Stwierdzono, że przybyło na Walne Zgromadzenie 51 osób, reprezentujących 96 głosów, a mianowicie 30 delegatów od gazowni z 60 głosami i 21 delegatów od zakładów wodociągowych z 36 głosami (w tym 2 delegaci Leszna i Rybnika reprezentowali każdy gazownię i wodociąg).

Ogólna ilość członków Związku na dzień 24 czerwca 1938 r. stanowi 84, posiadających 145 głosów, a mianowicie 53 gazownie z 86 głosami i 31 zakładów wodociągowych z 59 głosami, a więc na Walne Zgromadzenie przybyli delegaci, reprezentujący prawie 2/3 wszystkich głosów Związku.

Reprezentowani byli następujący członkowie:

Gazownie:

1. Bielsko	2	głosy	dyr. inż. Nechay Alfred,
2. Bydgoszcz	4	„	„ „ Klimczak Bronisław,
3. Chełmno	1	„	„ „ Szupryczyński Jan,
4. Chorzów	1	„	„ inż. Dalbor Bolesław,
5. Działdowo	1	„	„ „ Marciniak Franciszek,
6. Gniezno	2	„	„ inż. Pisula Juliusz,
7. Gostyń	1	„	„ „ Lenartowicz Feliks,
8. Grudziądz	2	„	„ „ Jankowski Tadeusz,
9. Inowrocław	2	„	„ „ Trompéteur Karol,
10. Kalisz	2	„	„ „ Kleindienst Julian,
11. Kościan	1	„	„ „ Trąbka Franciszek,
12. Kraków	5	„	„ inż. Mianowski Edward,
13. Leszno	2	„	„ „ Bethge Ludwik,
14. Lwów	5	„	„ „ Piwoński Emil,
15. Łódź	5	„	„ „ Gundlach Stanisław,
16. Mikołów	1	„	„ „ Babiec Jan,
17. Mysłowice	1	„	„ „ Brachman K.,
18. Nakło	1	„	„ inż. Skibiński Franciszek,
19. Oświęcim	1	„	„ „ Tomasik Stanisław,
20. Poznań	5	„	„ inż. Dziurzyński Antoni,
21. Pszczyna	1	„	„ burmistrz Żmij Józef,
22. Rybnik	1	„	„ p. Barański Alojzy,
23. Rzeszów	1	„	„ dyr. inż. Gronikowski St.
24. Toruń	2	„	„ „ Ordoński Juliusz,
25. Warszawa	5	„	„ dyr. dr inż. Roga Błażej,
			„ inż. Kłosiński Jan,
			„ „ Sobierański Wacław,
			nacz. Tybel Józef,
26. W. Hajduki	4	„	„ inż. Rostek Antoni,
27. Wolsztyn	1	„	„ dyr. Patalas Jan,

60 głosów.

Wodociągi:

1. Biała	1 głosy	Gabrys Julian,
2. Białystok	2 „	dyr. inż. Aituchow Włodz.,
3. Brześć n/B.	1 „	nacz. inż. Bronikowski Maurycy,
4. Częstochowa	2 „	dyr. inż. Knauer Kazimierz,
5. Chorzów	2 „	wiceprezydent Dubiel Paweł, dyr. Strzała Ferdynand,
6. Gdynia	2 „	wicedyr. Korycki Bronisław,
7. Kalisz	1 „	„ inż. Sikorski Tadeusz,
8. Katowice	3 „	dyr. inż. Zahaczewski Józef,
9. Kielce	2 „	„ „ Nowodworski Olgierd,
10. Kraków	5 „	„ dr Orzelski Tadeusz,
11. Leszno	1 „	„ inż. Bethge Ludwik,
12. Lublin	2 „	„ Górecki Eugeniusz,
13. Poznań	5 „	„ Kotowicz Antoni,
14. Przemyśl	1 „	„ Panczyj Stanisław,
15. Rybnik	1 „	„ Barański Alojzy,
16. Warszawa	5 „	wicedyr. inż. Downarowicz St., inż. Lępkowski Jerzy, „ Słowakiewicz Stanisław, „ Przychodzki Jan, „ Kozłowski Jan.

---

36 głosów.

Poza tym w Walnym Zgromadzeniu przyjmowali udział:

dyr. Czesław Swierczewski, delegat Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych,

inż. Witold Stanisławski, delegat Związku Miast Polskich,
„ Michał Łopuszański, dyr. Związku Gosp. G. i Z. W.,
„ Jan Baczyński, referent Związku Gosp. G. i Z. W.
„ Józefa Czaplicka, sekr. Red. „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“.

ad 2) Protokółu XIX Walnego Zgromadzenia z dnia 22 czerwca 1937 r. w Grudziądzu na wniosek dyr. Dalbora nie odczytywano, ponieważ znany jest wszystkim członkom Związku z czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“, w którym był ogłoszony in extenso, a oprócz tego rozesłany był wszystkim członkom wraz ze sprawozdaniem Związku za r. 1936/37. Protokół ten Walne Zgromadzenie przyjęło do zatwierdzającej wiadomości bez dyskusji.

ad 3) Sprawozdanie Zarządu za rok 1937/38 ogólne wygłosił dyrektor Związku inż. M. Łopuszański:

Objazdy zakładów gazowych i wodociągowych przez inżyniera Związku. W roku sprawozdawczym badanie warunków pracy gazowni i wodociągów przez osobisty kontakt inżyniera Związku z tymi zakładami, objęło 22 gazownie i 10 wodociągów. Gdy do tych cyfr dodamy ilości zakładów wizytowanych w roku zeszłym, otrzymamy 43 gazownie i 25 wodociągów. Stanowi to poważny odsetek gazowni, zaś mniej pokaźny wodociągów.

Już na podstawie tych badań ustalić można było zarysy potrzeb gazowni i wyrobić sobie pogląd o ich stanie i możliwościach rozwoju.

Stan gazowni i produkcja gazu. Wybitnie samorządowy charakter gazowni sprowadza gospodarke gazowni tak dalece do zaspokojenia potrzeb miasta, że czasem sama gazownia ponosi przy tym szkody i straty.

W wyniku załatwiania ogromu codziennych spraw, przy ograniczonym do minimum personelu, dziedzina szerszych badań na polu gazownictwa jest dla gazowni zamknięta. I tu właśnie w całej rozciągłości wybija się na plan pierwszy działalność Związku, który z dalekiego punktu widzenia kojarzy zdobycze techniki i w formie okólników, informacji, porad itp. podaje do wiadomości zainteresowanym, należącym do Związku gazowniom. W znacznie ograniczonej mierze informacje są udzielane też i gazowniom niezwiązkowym, dla okazania im korzyści płynących ze zrzeszenia się w Związku. Praca ta Związku nie pozostała bez wpływu na rozwój gazownictwa polskiego.

Gazownie coraz bardziej poszukują nowych rynków zbytu gazu i zdobywają go, czy to w przemyśle, czy w instytucjach własnych, względnie zużytkowują gaz nadwyżkowy do podpału retort, kotłów, centralnych ogrzewań we własnej gazowni itp. Również wzrasta i konsumpcja prywatna, co zapisać należy na dobro akcji propagandowej, oraz ogólnej poprawy koniunktury gospodarczej. Popyt na produkty uboczne, jak koks i smoła, wzrósł tak dalece, że zainteresowanie gazowni w wydajności gazu ze 100 kg przegazowanego węgla, malało, dążąc do większego uzysku produktów ubocznych.

Investycje i renowacje w gazowniach. W dziedzinie inwestycji wykazują większą aktywność gazownie duże, ponad 1 milion produkcji. Gazownie średniej wielkości, dla braku funduszy, ograniczają się do niezbędnej przebudowy pieców, a mniejsze zakłady nie inwestują wcale. Gazownie w większości zostały nadal dostarczycielkami funduszy dla miast, ograniczając się do remontów, które im zapewniają wegetację. Zasada, że zakład fabryczny może tylko wtedy wygospodarowane fundusze przeznaczyć na potrzeby miasta, o ile ma sam zapewniony rozwój i posiada aparaty w porządku, nie mogła się dotychczas przyjąć i skutkiem tego notujemy smutny fakt unieruchomienia w obecnym roku gazowni w Czempinie.

Fundusze państwowe inwestycyjne, przeznaczone na gazyfikację kraju, zostały udzielone na rurociągi gazu ziemnego.

W kierunku pomocy kredytowej Związek utrzymywał kontakt z Bankiem Gospodarstwa Krajowego i Zarządami miast. Akcja Związku nie pozostała bez skutku, gdyż coraz wyraźniej przybiera realne kształty problem budowy gazowni w Częstochowie oraz przebudowa gazowni w Toruniu. Na poważniejsze inwestycje otrzymały kredyty gazownie w Poznaniu i Krakowie. Dla skutecznego popierania interesów gazowni w tej mierze, Związek rozpiisał ankietę. Zapotrzebowanie kredytów w roku bieżącym zgłosiło 29 gazowni, zaś 6 gazowni nie przewidziało inwestycji. Cyfra zapotrzebowania zgłoszonych funduszy inwestycyjnych wyraża się kwotą zł 5 911 488, w czym objęta jest kwota zł 1 527 928 funduszy posiadanych przez gazownie. Dla porównania podajemy, że w zeszłym roku zgłosiło zapotrzebowanie 37 gazowni, których posiadane fundusze wynosiły zł 1 465 000, zaś potrzebny kredyt 13 milionów złotych. Postulaty inwestycyjne gazownictwa polskiego umieszczone w sprawozdaniu Zarządu za 1936/37 r., zaopiniowane przez autorytatywne organizacje, pozostają nadal aktualne.

Wodociągi i kanalizacja. Inwestycje wodociągowo-kanalizacyjne w miastach na obszarze całego państwa są finansowane analogicznie do lat poprzednich prawie wyłącznie przez Fundusz Pracy. Fundusz Pracy, opierając się na opinii Biura Studiów Budowy Wodociągów i Kanalizacji w Polsce przy Związku Miast Polskich, przyznał miastom na inwestycje wodociągowo-kanalizacyjne kredyty:

	w roku	1936/37	1937/38	1938/39
na wodociągi:	gotówką	7 574 500	3 887 000	5 750 000
	w materiale	4 370 000	3 147 000	
na kanalizację:	gotówką	6 199 000	7 849 000	8 000 000
	w materiale	704 800	998 000	
	Razem zł	18 848 300	15 881 000	13 750 000

Obecnie nie jest znana jeszcze suma kredytów materiałowych, jakie będą przyznane w roku 1938/39. Przypuszczać można, że osiągnie ona kwoty zł 2 000 000 do 3 000 000. Przy uwzględnieniu zadeklarowanego udziału własnego miast na rok 1938/39 w sumie zł 4 137 430, otrzymamy w bieżącym roku budżetowym globalną kwotę do przebudowania na wodociągi i kanalizację złotych 19 887 430, czyli okrągło 20 000 000 zł.

Niezależnie od finansowania prac inwestycyjnych przez Fundusz Pracy, rozwija się sprawa finansowania tak przez Fundusz Pracy, jak również przez Komunalny Fundusz Pożyczkowo-Zapomogowy studiów i projektów w zakresie wodociągów i kanalizacji. Na wniosek Biura Studiów, które bada na miejscu i opiniuje potrzeby poszczególnych miast, zostały dotychczas przyznane na studia i projekty kredyty:

	w roku	1936/37	1937/38
z Funduszu Pracy		254 000	174 500
z Komunalnego Funduszu Poż. Zapom.		177 500	156 000
	Razem zł	431 500	330 500

W roku budż. 1938/39 przeznaczył Fundusz Pracy na studia i projekty zł 200 000 i spodziewany jest kredyt z Kom. Fund. Poż. Zap. zł 150 000, razem zł 350 000.

W roku 1936/37 pod nadzorem Biura Studiów:

	wodociągi	kanalizacja	oczyszczalnie ścieków	razem
wykonano projektów	36	25	2	63
z tego ukończono proj.	3	3	1	7
pozostało do wykończenia w roku 1937/38	33	22	1	56

W roku 1937/38:

wykonano proj. zaczętych w roku 1936/37	33	22	1	56
zaczęto w roku 1937/38	18	14	4	36
razem	51	36	5	92
ukończono projektów	12	12	1	25
pozostało do wykończenia w roku 1938/39	39	24	4	67

W roku 1938/39:

wykonuje się zaczęte proj. w latach poprzed.	39	24	4	67
zaczęto do czerwca r. b. projektów	8	4	1	13
razem	47	28	5	80

Kolegium Rzecznawców Biura Studiów rozpatrzyło i zaopiniowało projektów:

	1935/6	1936/7	1937/8
projekty wodociągów	4	5	11
„ kanalizacji	6	5	10
„ oczyszcz. ścieków	—	3	—
razem	10	13	21

Od początku roku budż. 1938/39 do czerwca 1938 Kolegium Rzecznawców rozpatrzyło projektów:

wodociągów	3
kanalizacji	4
oczyszczalni ścieków	1
razem	<u>8</u>

Ogółem na 99 projektów finansowanych w latach 1936/37 — 1937/38, rozpatrzyło Kolegium Rzecznawców 44 projekty, z tego ukończono i przedłożono władzom do zatwierdzenia 32 projekty, w czym 15 wodociągów, 15 kanalizacji i 2 oczyszczalni ścieków.

Starania o kredyty inwestycyjne. W dalszym staraniu o kredyty inwestycyjne dla gazowni, władze Związku złożyły odpowiednie memoriały Panu Ministrowi Spraw Wewnętrznych w dniu 16 X i Panu Ministrowi Skarbu w dn. 29 XI 1937. Ze względu na to, że przy tego rodzaju wystąpieniach i staraniach niezbędne są należycie umotywowane zestawienia, Związek pismem z dnia 15 XII 1937 r. zwrócił się do wszystkich gazowni z prośbą o przysłanie szczegółowych 4-letnich planów inwestycyjnych i renowacyjnych za lata 1938/39, 1939/40, 1940/41, 1941/42. W wyniku ankiety nadesłało odpowiedzi tylko 35 gazowni, w tym 29 przesłało plany inwestycyjne, a 6 odpowiedziało, że w najbliższych latach nie przewidują inwestycji.

Szkolnictwo. — a) *Z zakresu gazownictwa.* W okresie od 9 — 25 maja 1938 r. odbył się w Bydgoszczy kurs dokształcający z zakresu gazownictwa dla pracowników gazowni (gazmistrzów i techników gazowniczych), zorganizowany przez Związek łącznie z Państwową Szkołą Przemysłową w Bydgoszczy. W kursie wzięło udział 23 uczestników z 17 miast Rzplitej, a mianowicie z Warszawy, Krakowa, Łodzi, Bielska, Gniezna, Grudziądza, Jutrosina, Królewskiej Huty, Leszna, Lublina, Mysłowic, Nakła, Śmigła, Środy, Pszczyny, Tczewa i Bydgoszczy.

Program obejmował 100 godzin wykładowych oraz 48 godzin zajęć praktycznych, według następującego podziału: produkcja gazu 24 godz., instalacje gazu 18 godz., zastosowanie gazu 18 godz., administracja gazowni 8 godz., księgowość handlowa 7 godz., mechanika 9 godz., elektrotechnika ogólna 8 godz., matematyka 8 godz. Zajęcia praktyczne w ilości 48 godz. obejmowały przedmioty zawodowe (produkcja gazu, instalacje i zastosowanie gazu, oraz administrację i księgowość handlową). Wykłady odbywały się w Gazowni Miejskiej oraz w Państwowej Szkole Przemysłowej w Bydgoszczy.

Podczas trwania kursu urządzono w dniach 21 — 22 maja dwudniową wycieczkę do Inowrocławia, Torunia, Grudziądza i Chełmna, gdzie kursисти mieli możliwość zapoznania się z urządzeniami gazowniczymi tych miast, oraz mieli możliwość zwiedzenia urządzeń firmy Herzfeld i Victorius w Grudziądzu, oraz Polskiej Fabryki Wodomierzy i Gazomierzy w Toruniu.

Na zakończenie kursu urządzono wzorowy pokaz gotowania na gazie oraz wycieczkę kilkogodzinną autobusem, celem zwiedzenia urządzeń gazowych na terenie miasta Bydgoszczy.

Kursantom po egzaminacyjnym sprawdzeniu przyswojenia wykładanych przedmiotów zostały wydane świadectwa.

b) *Z zakresu wodociągów.* W roku bieżącym Związek projektuje zorganizować w Warszawie dwutygodniowe kursy przeszkoleniowe dla wodociągowców.

Propaganda i zjazd propagandzistów. Doceniając ważność propagandy gazu, którego korzyści użytkowania potrzeba jak najbardziej spopularyzować, Związek uruchomił objazdowe prelekcje propagandowe, z praktycznym pokazem gotowania. Rutynowani propagandziści byli wysyłani do miast, które zgłosiły zapotrzebowanie pokazu, dla przeprowadzenia prelekcji na miejscu. Gazownie zrzeszone w Związku korzystały z 50% obniżki kosztów. Główną trudnością w tej akcji była i jest niemożliwość zorganizowania pewnej grupy gazowni, do przeprowadzenia na ich terenie akcji w jednym czasie, przez co koszta kolejowe prelegentów wyjeżdżających osobno do poszczególnych gazowni zbyt mocno podrażają. Korzystając z akcji propagandowej gazowni warszawskiej, Związek zakupił ulotki propagandowe i broszurki z opisem działania aparatów i przepisami kucharskimi. Druki te zostały rozsprzedane gazowniom w ilości przeszło 35 000 egzemplarzy.

Jako najpoważniejszą imprezę tego działu wymienić należy zorganizowany ostatnio przez Związek w porozumieniu z gazownią poznańską zjazd propagandzistów w Poznaniu. W stadium tworzenia się propaganda gazu cierpiała dużo na tym, że poszczególne jednostki, zdane na własne siły bez wzorów i oparcia, własnym wyczuciem prowadziły pionierską pracę w tym przedmiocie. To też zjazd propagandzistów cieszył się ogromnym zainteresowaniem gazowni, których delegaci mieli sposobność przy wspólnym kontakcie omówić bliżej

wyniki i metody stosowania propagandy. Na zjeździe tym zarysowały się wyraźnie potrzeby, życzenia i braki dotychczas prowadzonej propagandy w gazowniach.

Jakkolwiek przewodnią myślą zjazdu było oznaczenie norm wzorowego pokazu gotowania na gazie, to w dyskusji i referatach ujęto tak bogatą ilość zagadnień propagandowych, że obecnie Związek znalazł nowy materiał do dalszej pracy na tym polu.

Dla wspólnej wymiany doświadczeń i zdobyczy propagandy projektowane jest organizowanie zjazdów corocznie.

Statystyka. W okresie sprawozdawczym biuro Związku opracowało i wydało drukiem 3 statystyki: a) gazowniczą obszerną o 51 rubrykach za 1934/35 r., b) gazowniczą skróconą o 27 rubrykach za 1935/36 r., i c) wodociągową obszerną o 27 rubrykach za 1934/35 r.

O ile zakłady gazowe i wodociągowe nadesłały w porę wypełnione kwestionariusze, to biuro Związku ma zamiar wydać drukiem w jesieni r. b. statystykę gazowniczą skróconą za 1936/37 r., na wiosnę 1939 r. statystykę gazowniczą za 1937/38 r. i statystykę wodociągową za 1936/37. Zarząd zwraca się na tym miejscu do wszystkich zakładów gazowych i wodociągowych z prośbą o poparcie tych zamierzeń przez niezwłeczenie nadsyłań wypełnionych kwestionariuszy i przez nabywanie wydawanych statystyk, aby choć w części pokryły się koszty wydawnictwa, zaznaczając przy tym, że opracowania statystyk dokonuje stały, choć szczupły personel biura Związku, co powoduje niską cenę wydawnictwa 2 do 5 zł za egzemplarz, zależnie od jego objętości.

Okólnik Pana Ministra Spraw Wewnętrznych o składkach do Związku. W okólniku nr 3 z dnia 7 stycznia 1938 r. o gospodarce finansowo-budżetowej i ustaleniu preliminarzy budżetowych związków samorządowych na r. 1938/39, Nr SF 11-8-7 (Dziennik Urzędowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych nr 1 z dn. 10 stycznia 1938 r.) do PP. Wojewodów, Przewodniczących Wydziałów Powiatowych i Prezydentów Miast, wydanym z porozumieniem z Panem Ministrem Skarbu — Pan Minister Spraw Wewnętrznych w uznaniu celowości zrzeczenia się zakładów gazowych i wodociągowych w Związku Gospodarczym Gazowni i Zakładów Wodociągowych zaleca w p. 16 wstawienie do preliminarzy budżetowych związków samorządowych na r. 1938/39 odpowiednich kwot na skład-

ki członkowskie do Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych.

Oplaty stemplowe. Ponieważ niektóre Urzędy Państwowe wbrew ustawie stemplowej z dnia 7 czerwca 1935 r. art. 144 p. 2 (Dz. Ust. R. P. z 1935 r. nr 64, poz. 404) żądały od zakładów gazowych i wodociągowych opłat stemplowych od składanych podań, Związek Gospodarczy pismem z dnia 23 października 1937 zwrócił się do Ministerstwa Skarbu z prośbą o wydanie okólnika, wyjaśniającego, że wszelkim zakładom i przedsiębiorstwom związków komunalnych przysługuje zwolnienie od opłat stemplowych na podaniach. W odpowiedzi na wystąpienie Związku, Ministerstwo Skarbu udzieliło wyjaśnienia pismem z dnia 28 I 1938 r. Nr D. V. 108/5/38, iż nie widzi potrzeby wydawania specjalnego okólnika, gdyż art. 144 p. 2 wymienionej ustawy stemplowej wyraźnie zwalnia związki komunalne od opłaty stemplowej od podań.

Sprawa podatku od nieruchomości. Sprawa podatku od nieruchomości, zajmowanych przez zakłady wodociągowo-kanalizacyjne i gazowe, nie została dotychczas ostatecznie załatwiona. Ministerstwo Skarbu w dniu 25 XI 1937 r. wydało okólnik L. D. V. 29715/3/37 w sprawie podatku od nieruchomości — w odniesieniu do nieruchomości, zajętych przez przedsiębiorstwa i zakłady związków samorządowych i międzykomunalnych. Okólnik ten wyjaśnił stanowisko Ministerstwa Skarbu w tej sprawie, oraz jest odmowną odpowiedzią na memoriał Związku z dnia 12 XII 1936 r., dotyczący zwolnienia nieruchomości zajmowanych przez miejskie zakłady gazowe i wodociągowe od podatku od nieruchomości. Związek, nie godząc się ze stanowiskiem Ministerstwa Skarbu, wystąpił po raz drugi ze sprzeciwem w obszernie umotywowanym memoriale, który złożony został do Ministerstwa Skarbu w dniu 15 I 1938 r. z prośbą o zmianę decyzji.

Oplaty na Fundusz Pracy. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 31 III 1933 r. Dz. U. R. P. nr 22 poz. 176 § 17, przyznawało gminom tytułem odszkodowania za prace związane z obliczaniem i ściąganiem opłat na Fundusz Pracy 3% od tych wpływów. Nowe rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 29 X 1937 r. o postępowaniu przy wymiarze i poborze należności na rzecz Funduszu Pracy (Dz. U. R. P. nr 83 poz. 604), anulując wyżej podane rozporządzenie, nie prze-

widuje odszkodowania dla gazowni za ściąganie opłat na Fundusz Pracy.

Związek w dn. 18 lutego 1938 r. wniósł memoriał do Pana Ministra Opieki Społecznej z prośbą o przywrócenie gminom prawa do odszkodowania za ściąganie opłat na Fundusz Pracy. W odpowiedzi na powyższe wystąpienie Min. Opieki Społecznej pismem z dnia 29 marca r. b. zakomunikowało Związkowi, że nie znajduje podstawy do powyższej nowelizacji z tego powodu, iż rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 31 marca 1933 r. przewidywało odszkodowanie dla zarządów gmin za wymiar i pobór opłat od spożycia gazu, ponieważ opłaty te wpływały od gazowni do kas zarządu gminy, oraz że rozporządzenie to nie przewidywało żadnego odszkodowania dla gazowni, które nie mogą być podciągnięte pod pojęcie zarządu gminy. Ponadto Min. Op. Społ. zakomunikowało, że obecnie zarządy gmin nie są zobowiązane do żadnych czynności, gdyż wymiar i pobór opłat od spożycia gazu powierzony został Wojewódzkim Biurom Funduszu Pracy.

W sprawie powyższej Związek wystąpił powtórnie do Min. Op. Społ. i w memoriale z dnia 27 maja r. b. wyjaśnił, że gazownie miejskie mieszczą się całkowicie w pojęciu zarządu gminy, ponieważ nie posiadają odrębnej osobowości prawnej i stanowią część zarządu gminy, a jedynie ze względów administracyjno-organizacyjnych stanowią odrębny wydział lub przedsiębiorstwo. Dalej wyjaśnił Związek, że wymiar i pobór opłat od spożycia gazu należy w dalszym ciągu do gazowni miejskich z tą różnicą tylko, że zainkasowane opłaty są wpłacane do Wojewódzkich Biur Funduszu Pracy, a nie jak poprzednio do kasy zarządu gminy. Wobec tego, że zakres czynności gazowni miejskich nie uległ żadnemu zmniejszeniu, a pozbawione zostały one odszkodowania za wykonywanie ich, Związek czyni starania, aby Min. Op. Społ. rozważyło ponownie tę sprawę, przyznając gminom poprzednie odszkodowanie, albo powierzyło czynności obliczania i pobierania opłat bezpośrednio Wojewódzkim Biurom Funduszu Pracy.

Zamykanie dopływu wody. Sprawa uprawnień zamykania dopływu wody zalegającym płatnikom nie została dotychczas definitywnie załatwiona. Ze względu na to, że przepisy rozporządzenia Ministrów Spraw Wewnętrznych i Opieki Społecznej z dnia 8 stycznia 1938 r. o korzystaniu z urządzeń wodociągowych oraz urządzeń do usuwania

nieczystości i wód opadowych (Dz. U. R. P. nr 11 poz. 76) — w praktyce są różnie interpretowane i stosowane przez powiatowe władze administracji ogólnej, tak że uniemożliwiają częstokroć zamykanie dopływu wody do nieruchomości, Związek Gospodarczy wniósł w dniu 30 marca 1938 r. memoriał do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (do Departamentu Samorządu i do Departamentu Techniczno-Budowlanego) z prośbą o wydanie okólnika, normującego stosowanie powyżej podanego rozporządzenia. Memoriał umotywowany był między innymi tym, że milionowe zaległości w opłatach za wodę powstają w przeważnej części ze złej woli lub niedbalstwa właścicieli nieruchomości, uniemożliwiając nie tylko dokonywanie ulepszeń i niezbędnych renowacji urządzeń wodociągowych, ale nawet utrudniając prowadzenie racjonalnej gospodarki zakładów wodociągowych ze względu na brak środków finansowych.

Egzekucja należności samorządowych. W związku ze sprawą przejęcia przez władze skarbowe egzekucji należności miejskich na podstawie ustawy z dnia 10 III 1932 r. (Dz. U. R. P. nr 32, poz. 328), Związek w dniu 30 kwietnia 1938 r. rozesłał do Członków ankietę, aby zorientować się, w jakim stopniu przejęcie ściągania należności przez władze skarbowe wpłynęło na zmniejszenie się zaległości za wodę. Zebrany materiał ankietowy wykazuje, że w zależności od miejscowych warunków stanowisko urzędów skarbowych, egzekwujących należności, jest niejednakowe: w niektórych miastach zaległości zmniejszyły się, przeważnie jednak wzrosły.

Należy spodziewać się, że okólnik Ministerstwa Skarbu z dnia 28 marca 1938 r. L. D. V. 8192/1/38, ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych nr 11 „o kontroli postępów realizacji należności wierzycieli obcych“, zalecający urzędom skarbowym energiczniejsze egzekwowanie należności przypadających samorządom, wpłynie niewątpliwie dodatnio na zmniejszenie zaległości za wodę.

Masa do czyszczenia gazu. Ministerstwo Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu pismem z dnia 16 X 1937 r. zwróciło się do Związku o wydanie opinii w sprawie sprowadzania z zagranicy masy sztucznej do czyszczenia gazu, bowiem Związek Fabrykantów Tow. zap. w Poznaniu wystąpił z memoriałem do Pana Ministra Skarbu z prośbą o wydanie zakazu sprowadzania z zagranicy masy sztucznej, motywując

tym, że krajowa ruda darniowa w zupełności ją zastąpi.

Dla ujednostajnienia opinii Związek Gospodarczy rozesłał ankietę do kilkunastu większych, średnich i małych gazowni, z prośbą o wypowiedzenie się w tej sprawie. Następnie po otrzymaniu opinii poszczególnych zakładów Związek wystosował obszerny memoriał do Ministerstwa Przemysłu i Handlu, wykazujący, że masy krajowe tzw. rudy darniowe są masami naturalnymi (sztucznych mas dotychczas w kraju nie produkuje się) i nie dadzą się one zidentyfikować z masą sztuczną (zagraniczną), produkowaną przy przeróbce bauksytu. Memoriał zawierał szereg wyjaśnień składu chemicznego masy krajowej i sztucznej, wiele różnic między nimi, zaznaczając, że niektóre gazownie, mające po temu odpowiednie warunki, stosują tylko masę krajową, niektóre masę zagraniczną, a inne jeszcze mieszankę obu. W rezultacie jednak ogólnie, jak wykazuje statystyka, gazownie nasze zużywają prawie jednakowe ilości masy krajowej i zagranicznej i zakaz importu masy sztucznej postawiłby gazownictwo polskie w położeniu bardzo ciężkim.

Ceny gazu. W tym bardzo ważnym dziale skupia się dążność do jak najszerszej popularyzacji użytkowania gazu. Gazownie stosują taryfy blokowe, degresyjne, oddzielne dla gospodarstwa, przemysłu, ogrzewania, oświetlenia itp. Stosowane są często opłaty stałe z wkalkulowanym kosztem najmu gazomierza. Z tego zróżniczkowania systemów widać zainteresowanie się i właściwe podejście miast do tego zagadnienia. Bardzo utrudnia precyzyjne opracowanie tego przedmiotu przede wszystkim to, że z góry muszą być gwarantowane wpływy dla miasta ze sprzedaży gazu, następnie brak szematu należytej kalkulacji ceny własnej gazu, dalej odmienny charakter konsumentów gazu w każdym mieście i brak w tym przedmiocie studiów, a na koniec brak właściwego kryterium różniczkowania taryf w stosunku do konsumpcji gazu w ogóle. Praca na tym polu będzie wdzięcznym przedmiotem badania biura Związku.

Rzeczoznawcy. Na wniosek Związku Miast Polskich Związek Gospodarczy opracował listy rzeczoznawców z zakresu gazownictwa, wodociągów i kanalizacji oraz techniki sanitarnej, dotyczące poradnictwa w dziedzinie prowadzenia zakładów gazowych, wodociągowych i kanalizacyjnych. Listy te zestawione zostały przez specjalną

komisję z materiałów ankiety, przeprowadzonej w tej sprawie. Zestawienie tych list, złożonych z najlepszych fachowców w odnośnych dziedzinach, okazało się już pożyteczne, gdyż Związek na życzenie Banku Gospodarstwa Krajowego polecał już odpowiednich rzeczoznawców dla zbadania zakładów, ubiegających się o pożyczki inwestycyjne.

Pośrednictwo pracy. W ostatnich czasach zgłaszały się do Związku niektóre zakłady gazowe i wodociągowe o polecenie pracowników, przeważnie inżynierów, względnie techników. Dla przyścia z pomocą zakładom poszukującym pracowników, jak również pracownikom poszukującym pracy, Związek zorganizował pośrednictwo pracy, rejestrując zgłoszenia i kandydatów, o czym powiadomił strony zainteresowane okólnikiem i podaniem komunikatu do czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“. W paru wypadkach kandydaci Związku otrzymali pracę.

Opl. bierna. W celu zaznajomienia gazowników i wodociągowców z zagadnieniem opl. biernej i przystosowaniem do niej zakładów gazowych, wodociągowych i kanalizacyjnych zostały opracowane w poprzednim okresie sprawozdawczym przez Związek wspólnie ze Zrzeszeniem Gazowników i Wodociągowców Polskich szczegółowe wytyczne opl. dla wymienionych zakładów. Opracowane referaty zostały złożone Panu Inspektorowi Obrony Powietrznej Państwa i Panu Ministrowi Spraw Wewnętrznych z prośbą o przyjęcie pod uwagę potrzeb wymienionych zakładów przy wydawaniu zarządzeń w sprawie opl. Z wymienionymi wyżej wytycznymi generalny sekretarz komisji opl. dyr. Łopuszański zaznajomił gazowników i wodociągowców w referatach, wygłoszonych na zjazdach regionalnych w Cieszynie w dniu 18 listopada 1937 r. i w Katowicach w dniu 8 marca 1938 r., jak również w odczycie wygłoszonym dla wodociągowców warszawskich w dniu 5 marca 1938 r.

Współpraca z władzami. Związek pozostawał w stałej styczności z Departamentem Samorządu i Biurem Wojskowym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, z Ministerstwem Przemysłu i Handlu i Biurem Wojskowym tegoż Ministerstwa, z Ministerstwem Skarbu, z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, z Ministerstwem Komunikacji oraz z Ministerstwem Opieki Społecznej.

Współpraca z instytucjami. Związek utrzymuje stały kontakt i bierze udział przez swych przed-

stawicieli w pracach innych związków, instytucyj, komitetów, komisyj, jako to: Polski Komitet Energetyczny, Komisja słownictwa zawodowego w Ministerstwie Przemysłu i Handlu, Polski Komitet Normalizacyjny, Komisja Technologii Chemicznej, Izby Przemysłowo-Handlowe, Towarzystwo Wojskowo-Techniczne, Muzeum Przemysłu i Techniki, Stowarzyszenie Elektryków, Związek Przemysłu Chemicznego, Związek Miast Polskich, Biuro Studiów Budowy Wodociągów przy Związku Miast Polskich, Związek Właścicieli Przedsiębiorstw Urządzeń Zdrowotnych, Związek Uzdrowisk Polskich, Związek Fabryk Wyrobów Ogniotrwałych i Ceramiki Szlachetnej, Sekcje: Wodociągowo-Kanalizacyjna i Gazownicza Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych.

Posiedzenia Zarządu. W okresie sprawozdawczym odbyło się 5 posiedzeń Zarządu: dnia 4 V 1937 r. w Warszawie, dn. 15 X 1937 r. w Warszawie, dn. 18 XII 1937 r. w Warszawie, dn. 4 III 1938 r. w Warszawie, dn. 7 V 1938 r. w Poznaniu; posiedzenie prezydyjne 1 — w dniu 13 I 1938 r.

Wzorowe statuty dla zakładów gazowych i wodociągowych. Na posiedzeniu prezydyjnym Związku w dniu 13 I 1938 r. opracowano projekt statutu ramowego dla zakładów gazowych i wodociągowych. Na zasadzie tego projektu opracowane zostały statuty dla gazowni i wodociągów warszawskich. Projekty te mogą służyć również jako wzór dla statutów poszczególnych zakładów w innych miastach z indywidualnymi zmianami, zależnie od miejscowych warunków. Niektóre zakłady zażądały od Związku odpisu tego projektu dla wykorzystania.

Zjazdy regionalne. Kontynuując rozpoczętą w 1935 r. akcję urządzania zjazdów regionalnych, Związek w okresie sprawozdawczym zorganizował dwa zjazdy przedstawicieli zakładów gazowych i wodociągowych woj. śląskiego: w dniu 18 listopada 1937 r. w Cieszynie i w dniu 8 marca 1938 r. w Katowicach. Oba zjazdy były licznie obsłane nie tylko przez delegatów gazowni i wodociągów śląskich, ale również przedstawicieli zakładów, położonych w pobliżu woj. śląskiego. O pożyteczności i celowości zjazdów regionalnych świadczy fakt, że znajdują one zrozumienie nie tylko u kierowników zakładów gazowych i wodociągowych, ale również u prezydentów i burmistrzów miast,

którzy chętnie delegują przedstawicieli zakładów, a często i sami biorą w nich udział.

Zjazdy regionalne odbywają się pod kierownictwem Związku. Dyr. Łopuszański, który zwykle przewodniczy zjazdom, powiadamia zebranych szeregiem komunikatów o pracach i działalności Związku i o poczynaniach w różnych sprawach, mających na celu obronę interesów swych członków. Zjazdy zakończone są zwykle wspólną wycieczką uczestników, mającą na celu zwiedzanie ciekawych instalacyj i urządzeń, a więc w czasie zjazdu w Cieszynie zwiedzono zbiornik (wieżę wodną) w Cieszynie i tereny ujęcia wody, oraz stację pomp w Podgórzu, zaś w czasie zjazdu w Katowicach zwiedzono walcownię rur w Hucie Batory.

Krótkie sprawozdania o zjazdach regionalnych z podaniem omawianych spraw ogłaszane są w komunikatach Związku w czasopiśmie „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“.

Związek projektuje w najbliższych miesiącach zainicjować Zjazdy regionalne w innych rejonach (Poznańskie, Pomorze), które niewątpliwie okażą się pożyteczne i celowe.

Zjazdy krajowe. Przedstawiciele Związku brali udział w następujących zjazdach krajowych: Pierwszy Kongres Inżynierów we Lwowie w dn. 12 — 16 września 1937 r., Walny Zjazd Związku Uzdrowisk Polskich w Warszawie w dn. 9 IV 1938 r., X Zjazd Naftowy we Lwowie w dn. 28—29 maja 1938 r.

Jak co roku, Związek brał udział w organizowaniu XIX Zjazdu Gazowników i Wodociągowców Polskich w Grudziądzu w dniach 21 — 23 czerwca 1937 r., podczas którego odbyło się XIX Walne Zgromadzenie Związku w dniu 22 czerwca 1937 r.

Zjazdy zagraniczne. W okresie od XIX Walnego Zgromadzenia, Związek brał udział przez swych delegatów w następujących zjazdach zagranicznych: Zjazd Gazowników i Wodociągowców Niemieckich w Düsseldorfie w dn. 20 — 24 września 1937 r., posiedzenie Rady Międzynarodowego Związku Przemysłu Gazowniczego w Wiesbaden w dn. 22 — 23 kwietnia 1938 r., Zjazd Gazowników i Wodociągowców Niemieckich w Lipsku w dn. 29 maja do 2 czerwca 1938 r.

Sprawozdanie zostało przez zebranych przyjęte do zatwierdzającej wiadomości bez dyskusji.

Sprawozdanie rachunkowe za rok 1937/38 zreferował przewodniczący dyr. Dziurzyński:

Bilans na dzień 1 kwietnia 1938 r.

Aktywa:	
1. Kasa	zł 244,03
2. P. K. O.	„ 9 800,16
3. Ruchomości	„ 3 093,50
4. Dłużnicy (zaległe składki):	
a) gazownie	zł 429,50
b) wodociągi	„ 254,— „ 683,50
5. Dłużnicy (różni)	
za ogłoszenia w statystyce	„ 437,—
6. Statystyki	
a) gazownicza (240 egz.)	zł 240,—
b) wodociągowa (240 egz.)	„ 720,— „ 960,—
7. Materiały propagandowe	„ 269,50
	<u>zł 15 487,69</u>
Pasywa:	
1. Fundusz amortyzacyjny	zł 571,73
2. Wierzyciele:	
a) gazownie	zł 87,50
b) wodociągi	„ 237,50 „ 325,—
3. Wierzyciele (różni)	„ 45,30
4. Przewyżka dochodów nad rozchodami:	
a) z lat poprzednich	14 039,72
b) za rok budżet. 1937/38	505,94 „ 14 545,66
	<u>zł 15 487,69</u>

Rachunek strat i zysków
za okres od 1 IV 1937 do 31 III 1938.

Wydatki:	
1. Koszty administracyjne	zł 29 540,—
2. Koszty ogólne	„ 11 273,75
3. Subwencja Redakcji „Gaz i Woda“	„ 5 400,—
4. Wydawnictwo map	„ 210,40
5. Amortyzacja ruchomości	„ 395,78
6. Przewyżka dochodów nad rozchodami (za r. b. 1937/38)	„ 505,94
	<u>zł 47 325,87</u>
Wpływy:	
1. Składki członkowskie	zł 46 588,68
2. Propaganda gazu	„ 390,92
3. Wydawnictwo statystyk	„ 346,27
	<u>zł 47 325,87</u>

Do sprawozdania rachunkowego udzielono następujących wyjaśnień:

Do aktywów:

Ruchomości: w okresie sprawozdawczym zostały nabyte 2 szafy za 390 zł i maszyna do pisania ze stolikiem za 1060 zł, skreślono zaś z inwentarza jako bezwartościowe: film propa-

gandowy (reszta nieumorzona zł 1 146,96) i egzemplarze starej statystyki gazowniczej 50 zł.

Materiały propagandowe: spośród materiałów propagandowych pozostało do rozsprzedaży 11 000 ulotek o piecykach i kuchenkach gazowych.

Do pasywów:

Przewyżka dochodów nad rozchodami z lat poprzednich, która stanowiła na 1 IV 1937 r. sumę zł 16 513,74, zmniejszyła się o sumę 2 474,02 zł, w tym: nieściągalne składki 1 277,06 zł i odpis z inwentarza filmu propagandowego i statystyki na sumę 1 196,96 zł.

Do rachunku strat i zysków (wpływy):

Składki członkowskie: suma 46 588,68 zł składa się z sumy 46 240,18 zł wpływu rzeczywistego składek za rok 1937/38 i sumy 348,50 zł ściąganej zaległości za 1937/38 r.

Propaganda gazu: sumę 390,92 zł stanowią wartość materiałów propagandowych — 269,50 zł (vide aktywa), oraz zysk ze sprzedaży druków propagandowych — 121,42 zł.

Wydawnictwo statystyk: suma 346,27 zł stanowi różnicę między kosztami wydawnictwa (6 425,50 zł) a wpływami i należnościami za statystykę i ogłoszenia (5 374,77 zł + 437 zł), oraz wartością pozostałych do sprzedaży egzemplarzy statystyk (960 zł).

Protokół Komisji Rewizyjnej odczytał przewodniczący Komisji inż. Słowakiewicz:

„Komisja Rewizyjna w składzie: inż. Stanisław Słowakiewicz, inż. Jan Kłosiński, inż. Jan Kozłowski, po otrzymaniu zatwierdzonych przez Zarząd Związku Gospodarczego:

- 1) bilansu zamknięcia za rok 1937/38 z aneksami,
- 2) sprawozdania z wykonania budżetu za rok 1937/38,
- 3) preliminarza budżetowego na rok 1938/39,

przystąpiła do przeprowadzenia swych czynności i po szczegółowym na szeregu posiedzeń w dn. dn. 24 maja 1938 r. do 18 czerwca 1938 r. zbadaniu otrzymanego materiału, tj. sprawdzeniu dowodów z asygnacjami i asygnacyj z zapisami do ksiąg handlowych, sum podniesionych z P. K. O. z zapisami do książki kasowej, wpływu składek członkowskich, oraz pozostałości wykazanych w bilansie zamknięcia, stwierdziła, że:

- 1) zapisy w księgach handlowych zgadzają się z dowodami kasowymi i memoriałowymi,
- 2) pozostałości, wykazane w księdze głównej, zgadzają się z sumami bilansu zamknięcia.

Stan kasy podręcznej Związku Gospodarczego w dniu 14 czerwca wynosił zł 997,86 i był zgodny z zapisami.

Bilans zamknięcia za okres od 1 IV 1937 r. do 31 III 1938 r. sporządzony został prawidłowo i sumy wykazane w bilansie przedstawiają rzeczywisty stan aktywów i pasywów.

Preliminowane dochody w wysokości zł 63 828,80 były w roku sprawozdawczym wyższe o zł 4 594,71 tj. o 7,2%, natomiast wydano mniej o zł 7 582,57 niż preliminowano (zł 63 828,80) tj. o 11,9 % mniej.

Komisja Rewizyjna stwierdza, że w dochodach otrzymano zł 5 374,77 jako wpływy ze sprzedaży statystyki gazowniczej i wodociągowej oraz z ogłoszeń do tych statystyk, która to suma nie była w ogóle preliminowana.

Również Komisja Rewizyjna podkreśla fakt wpływów w wysokości zł 2 262,90 z propagandy gazu, podczas gdy na ten cel w wydatkach preliminowano zł 3 000,— a w dochodach na rok 1937/38 nie przewidziano wpływów, a wydano faktycznie zł 2 141,48; w ten sposób propaganda gazu przyniosła zysku netto zł 121,42.

Odnosnie przedłożonego preliminarza na rok 1938/39 Komisja Rewizyjna stwierdza, że preliminarz budżetowy

w wydatkach jest nieco wyższy od preliminarza budżetowego z roku ubiegłego. Jednakże przedłożone rezultaty finansowe Związku Gospodarczego w roku 1937/38 pozwalają przypuszczać, że przedstawiony preliminarz budżetowy na rok 1938/39 jest realny i zostanie w całości wykonany bez naruszenia pozostałości gotówkowej z roku 1937/38.

Komisja Rewizyjna stwierdza, że wyniki finansowe Związku Gospodarczego w roku sprawozdawczym 1937/38 są korzystne i znamionują właściwy rozwój prac Związku.

Na podstawie powyższych Komisja Rewizyjna stawia wniosek Walnemu Zgromadzeniu udzielenia Zarządowi Związku Gospodarczego absolutorium“.

(—) Inż. Jan Kozłowski.

(—) Inż. Jan Kłosiński.

(—) Inż. Stanisław Słowakiewicz.

Wykonanie budżetu za 1937/38 r.

D o c h o d y :

	Preliminowano zł		Otrzymano zł	
1. Składki członkowskie za 1937/38 r. z wyłączeniem wątpliwych :				
a) od gazowni	28 660,60		28 030,14	
b) od zakładów wodociągowych	<u>18 654,46</u>	47 315,06	<u>18 210,04</u>	46 240,18
2. Przewyżka dochodów nad rozchodami :				
a) na dzień 1 IV 1937 r.		16 513,74	—	—
b) na dzień 1 IV 1938 r.		—		14 545,66
3. Wpływy za statystyki i ogłoszenia		—		5 374,77
4. Wpływy z propagandy gazu		—		2 262,90
		<u>63 828,80</u>		<u>68 423,51</u>

R o z c h o d y :

	Preliminowano zł		Wydano zł	
1. Koszty administracyjne		29 200,—		29 540,—
2. Koszty ogólne		13 200,—		11 273,75
3. Zakup i renowacja ruchomości :				
a) maszyna do pisania	1 000,—		1 000,—	
b) inne	<u>200,—</u>	1 200,—	<u>465,50</u>	1 465,50
4. Subwencja dla czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“		5 400,—		5 400,—
5. Koszty statystyk		3 000,—		6 425,50
6. Wydatki na propagandę gazu		3 000,—		2 141,48
7. Różne nieprzewidziane		8 828,80		
		<u>63 828,80</u>		<u>56 246,23</u>

Sprawozdanie Zarządu oraz wniosek Komisji Rewizyjnej o udzielenie Zarządowi absolutorium przyjęto jednogłośnie.

Następnie Prezes Związku dyr. Dziurzyński zreferował preliminarz budżetowy na r. 1938/39, uchwalony przez Zarząd na posiedzeniu w dniu 7 maja 1938 r.

	Z przeniesienia	zł 45 500,—
3. Zakup i renowacja ruchomości	„	250,—
4. Subwencja dla czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“	„	4 500,—
5. Koszty statystyk	„	1 000,—
6. Wydatki na propagandę gazu	„	2 000,—
7. Kursy przeszkoleniowe	„	1 200,—
8. Pozostałość gotówkowa na rok następny	„	4 346,38
		<u>zł 58 796,38</u>

Preliminarz budżetowy na 1938/39 r.

Dochody:

1. Składki członkowskie za rok 1938/39 z wyłączeniem wątpliwych:		
a) od gazowni	zł 28 605,37	
b) od zakładów wodoc.	„ 18 167,12	zł 46 772,49
2. Przewidziane wpływy: zaległe składki, statystyka, materiały propagandowe	„ 2 350,—	
3. Pozostałość gotówkowa na dzień 1 IV 1938 r.	„ 9 673,89	
		<u>zł 58 796,38</u>

Wydatki:

1. Koszty administracyjne:		
a) dyrektor	zł 12 000,—	
b) inżynier	„ 7 200,—	
c) pracownicy biurowi	„ 4 800,—	
d) sekretarka - korespondentka	„ 4 200,—	
e) woźny (pobory, zastępstwo, urlop)	„ 2 600,—	zł 30 800,—
2. Koszty ogólne:		
a) lokal, światło i opał	zł 2 000,—	
b) wydatki kancelaryjne	„ 2 500,—	
c) porady prawne i samorządowe	„ 1 800,—	
d) rewizja rachunkowości przez przysięgłego buchaltera	„ 150,—	
e) wyjazdy krajowe i zagraniczne	„ 4 000,—	
f) składki do stowarzyszeń	„ 200,—	
g) prenumeraty i książki	„ 300,—	
h) poczta, telefon i telegraf	„ 1 600,—	
i) świadczenia społeczne	„ 1 500,—	
j) na cele dobroczynne i społeczne	„ 50,—	
k) reprezentacyjne i dyspozycyjne	„ 600,—	zł 14 700,—
		<u>zł 45 500,—</u>

Do przeniesienia zł 45 500,—

Nad preliminarzem budżetowym wywiązała się dyskusja, w której zabierali głos pp. Dziurzyński, Roga, Bethge, Bronikowski, Kleindienst, Czaplicka, Stanisławski, wyjaśnień udzielał dyr. Łopuszański.

P. Czaplicka kwestionuje zmniejszenie subwencji dla czasopisma „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“ z 5 400 zł do 4 500 zł, co koliduje z wysuwanymi żądaniami co do rozwoju pisma.

P. Bronikowski podtrzymuje powyższe i wnosi o zwiększenie subsydium o zł 1000,—, zmniejszając sumę pozostałości gotówkowej.

PP. Dziurzyński i Roga zaznaczają, iż zmniejszenie subsydium bynajmniej nie oznacza votum nieufności Zarządu, przeciwnie podkreślają dodatnią pracę redakcji i administracji pisma, lecz Związek, rozszerzając swoją działalność, musi utrzymać w poprzedniej wysokości lub nawet zwiększyć sumy w niektórych pozycjach wydatków, zmniejszając natomiast inne pozycje dla urealnienia preliminarza budżetowego, gdyż dochody ze składek niestety nie zwiększają się. Obaw, co do finansowego zachwiania się czasopisma, być nie może, gdyż primo pismo pracuje z zyskiem, sekundo w razie potrzeby Związek zawsze przyjdzie z pomocą czasopismu w ramach swych możliwości, szafować zaś hojnie obecną szczupłą pozostałością gotówkową byłoby ryzykownie.

P. Kleindienst zaznacza, że zbyt mało przeznaczona się na propagandę gazu w porównaniu z kosztami administracyjnymi i ogólnymi i proponuje zcentralizowanie propagandy.

P. Roga w replice p. Kleindienstowi wyjaśnia, że nie można porównywać procentowego stosunku kosztów administracyjnych stowarzyszenia i przedsiębiorstwa wytwórczego, gdyż zadania i prace tych instytucji są całkiem różne.

P. Łopuszański informuje, że w sprawie propagandy gazu Związek działał już wiele: objazdy propagandowe, wydawnictwa ulotek i broszur, zjazd propagandzistów, wzorowe pokazy gotowania na gazie itp.

W akcji tej Związek korzystał z materiałów, osób i w ogóle wydatnej pomocy dużych gazowni, przede wszystkim Warszawy i Poznania. Niestety bardzo nieznaczna ilość gazowni zareagowała na poczynania i propozycje Związku, niektóre wręcz odmawiały prowadzenia u siebie akcji propagandowej, tak że podobnie jak i ze statystykami, znaczna ilość wydawnictw Związku pozostaje niesprzedaną. P. Łopuszański jednak jest zdania, że akcja ta stopniowo zyska zrozumienie u zakładów i będzie się rozwijać pomimo początkowych trudności, na skutek stałej w tym kierunku propagandy ze strony Związku.

P. Stanisławski porusza kwestię załatwiania spraw związanych z eksploatacją wodociągów i kanalizacji w różnych miastach i zaznacza, że zgodnie z umową ze Związkiem Miast te sprawy powinien załatwiać Związek Gospodarczy, tymczasem miasta zwracają się z tym do Biura Studiów przy Związku Miast i obarczają tym nadmiernie personel Biura Studiów. Znając organizację biura Związku Gosp., uważa, że przy obecnym szczupłym personelu biuro Związku nie jest w stanie podjąć temu zadaniu i wnosi o powiększenie personelu o jedną siłę techniczną pomocniczą z dziedziny wodociągarstwa i kanalizacji.

O ile Związek nie poprowadzi tych spraw, to Związek Miast będzie musiał stworzyć u siebie odpowiedni dział.

P. Bethge zauważa, że wobec szczupłych środków finansowych Związku dla wypełnienia dezyderatów p. Stanisławskiego Związek Miast powinien finansowo dopomóc Związkowi Gospodarczemu.

P. Roga w odpowiedzi na całą debatę budżetową broni poszczególnych pozycji budżetu, uważając go za realny. Zaznacza, że Związek winien gospodarować tylko w ramach preliminarza budżetowego, wyraża przy tej sposobności uznanie dyrektorowi Związku inż. Łopuszańskiemu za dobrą gospodarkę i pracę energiczną, bardzo skuteczną i pełną inicjatywy na każdym polu, a w szczególności również i na odcinku propagandy gazu. W końcu stawia wniosek o przyjęcie przedłożonego preliminarza budżetowego bez zmian.

Po krótkich przemówieniach i wyjaśnieniach pp. Kleindiensta, Dziurzyńskiego i Łopuszańskiego w sprawie propagandy gazu, przewodniczący zarządził głosowanie, w rezultacie którego przedłożony preliminarz budżetowy został uchwalony jednogłośnie.

Na wniosek Zarządu uchwalono na 1939/40 r. następującą wyrównaną i zaokrągloną skalę składek:

Kategoria	Produkcja roczna			Składka roczna
I			do 150 000 m ³	zł 70,— ryczałtowo
II	powyżej	150 000 m ³	„ 300 000 „	„ 180,— „
III	„	300 000 „	„ 500 000 „	„ 360,— „
IV	„	500 000 „	„ 700 000 „	„ 520,— „
V	„	700 000 „	„ 1 500 000 „	„ 720,— „
VI	„	1 500 000 „	„ 2 500 000 „	„ 820,— „
VII	„	2 500 000 „	„ 4 000 000 „	„ 1 000,— „
VIII	„	4 000 000 „	„ 10 000 000 „	po 22 gr za każde 1 000 m ³
IX	„	10 000 000 „	„ 25 000 000 „	po 20 gr za każde 1 000 m ³
X	„	25 000 000 „		zł 6 500,— ryczałtowo

Składki oblicza się od każdego 1 000 m³ produkcji gazu lub wody w poprzednim roku budżetowym lub kalendarzowym, zależnie od tego, jaki rok wprowadzony jest w danym zakładzie. Składki do Związku należy wpłacać z początkiem każdego kwartału za 3 miesiące

z góry. Wstrzymanie wpłacania składek z powodu wystąpienia ze Związku winno być zgłoszone wraz z wystąpieniem do Zarządu co najmniej na 6 miesięcy naprzód, przy czym wpłata składek obowiązuje do końca roku budżetowego.

Jednocześnie Walne Zgromadzenie upoważniło Zarząd względnie Prezydium Związku do indywidualnej zmiany wysokości składek w razie konieczności dostosowania się do możliwości finansowych poszczególnych członków, oraz do umorzenia zaległości z lat poprzednich, które okażą się nieściągalne, po wyczerpaniu wszelkich ułatwień przez Zarząd dla członków w celu umożliwienia im uiszczenia zaległych składek.

ad 4) P. Łopuszański podaje do wiadomości, że władze nadzorcze żądają pewnych zmian w złożonym do zatwierdzenia nowym statucie Związku, uchwalonym przez Walne Zgromadzenie; dla wprowadzenia zaś tych zmian musi być znów uchwała Walnego Zgromadzenia. Aby sprawy zatwierdzenia statutu nie przedłużać, p. Łopuszański wnosi o upoważnienie Zarządu do poczynienia poprawek w uchwalonym statucie na prawach Walnego Zgromadzenia.

Na czoło wysuwają się dwa punkty: 1) ustalenie maksymalnej ilości głosów posiadanych przez członka Związku i 2) ustalenie ilości członków Zarządu.

Po krótkiej dyskusji wniosek o upoważnienie Zarządu poczynienia w statucie zmian na prawach Walnego Zgromadzenia uchwalono jednogłośnie.

ad 5) Wobec przewidzianego zatwierdzenia w ciągu bieżącego roku nowego statutu Związku, uchwalono pozostawić na rok 1938/39 Zarząd w dotychczasowym składzie.

Wobec powyższego skład Zarządu na 1938/39 r. przedstawia się jak następuje:

1. Gazownia Miejska m. st. Warszawy,
2. Wodociągi i Kanalizacja m. st. Warszawy,
3. Gazownia Miejska w Poznaniu,
4. Wodociągi Miejskie w Poznaniu,
5. Zakład Gazowy Miejski we Lwowie,
6. Wodociągi Miejskie we Lwowie,
7. Krakowska Gazownia Miejska w Krakowie,
8. Wodociągi i Kanalizacja stoł. król. m. Krakowa,
9. Gazownia Miejska w Łodzi,
10. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Łodzi,
11. Gazownia Miejska w Bydgoszczy,

12. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Częstochowie,
13. Miejskie Zakłady Siły, Światła i Wody w Lesznie,
14. Chorzowska Gazownia S. A. w Chorzowie,
15. Wodociągi Powiatowe w Katowicach,
16. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Kielcach,
17. Miejskie Zakłady Siły, Światła i Wody w Gnieźnie,
18. Gazownia Miejska w Grudziądzu,
19. Wodociągi Miejskie w Przemyśle,
20. Gazownia w Wilnie,
21. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Wilnie,
22. Gazownia i Wodociągi Miejskie w Inowrocławiu,
23. Gazownia i Wodociągi Miejskie w Chełmnie,
24. Górnośląska Centrala Gazowa w Wielkich Hajdukach,
25. Delegat Polskiego Zrzeszenia Gazowników, Wodociągowców i Techników Sanitarnych.

Do Komisji Rewizyjnej wybrano ponownie pp. Słowakiewicza Stanisława, Kozłowskiego Jana, Kłosińskiego Jana i Dzierżykraj-Morawskiego Jana.

ad 6) P. Mianowski komunikuje o decyzji firmy „Siła i Światło“ zlikwidowania gazowni w Oświęcimiu, której właścicielką jest powyższa firma, z powodu nierentowności gazowni. Na prośbę zebranych p. Tomasiak, kierownik oświęcimskiej gazowni, udzielił szczegółowych informacji o gazowni, scharakteryzował jej stan i zdolność produkcyjną, zaznaczając, że zamykanie gazowni nie jest zjawiskiem odosobnionym, gdyż w ciągu niedługiego czasu kilka gazowni zostało zlikwidowanych. Jest to rezultat walki elektrowni z gazowniami i nieskoordynowanej pracy tych zakładów. Uzgodnienie polityki prac gazowni i elektrowni winno nastąpić dla dobra kraju.

Po dyskusji nad tą sprawą, w której przyjmowali udział pp. Roga, Dziurzyński i Kleindienst, i po szczegółowych wyjaśnieniach p. Mianowskiego, uchwalono zwrócić się do Zarządu firmy „Siła i Światło“ z prośbą o odroczenie co najmniej na dwa miesiące terminu zamknięcia gazowni

w Oświęcimiu, dla umożliwienia Zarządowi Związku poczynienia kroków w Zarządzie Miejskim w Oświęcimiu w sprawie nabycia gazowni przez miasto.

Katowice, dnia 24 czerwca 1938 r.

Dyrektor Związku:
(—) *Inż. M. Łopuszański.*

Na tym porządek obrad został wyczerpany i przewodniczący p. Dziurzyński o godz. 15 zamknął obrady, dziękując zebranych za przybycie i rzeczowe ustosunkowanie się do spraw Związku.

Przewodniczący obradom Walnego Zgromadzenia
Prezes Związku:
(—) *Inż. A. Dziurzyński.*

Sekretarz Walnego Zgromadzenia:
(—) *Inż. Jan Kozłowski.*

SPIS CZŁONKÓW

Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim
na dzień 24 czerwca 1938 r.

Gazownie:

Miejscowość	Województwo	Tytuł przedsiębiorstwa
1. Bielsko	śląskie	Miejskie Zakłady Gazowe i Wodociągowe
2. Bydgoszcz	pomorskie	Gazownia Miejska
3. Chełmno	„	Zakłady Miejskie — Gazownia
4. Chełmża	„	Zakłady Miejskie — Gazownia
5. Chodzież	poznańskie	Zarząd Miejski — Gazownia
6. Chojnice	pomorskie	Elektrownia, Gazownia i Wodociągi Miejskie — Gazownia
7. Chorzów	śląskie	Chorzowska Gazownia Sp. Akc.
8. Cieszyn	„	Oddział Gazowy Zarządu Miejskiego
9. Czarnków	poznańskie	Zarząd Miejski — Gazownia
10. Działdowo	warszawskie	Zarząd Miejski — Gazownia i Zakłady Wodocią- gowo-Kanalizacyjne
11. Gniezno	poznańskie	Miejskie Zakłady Siły, Światła i Wody — Ga- zownia
12. Gostyń	„	Gazownia Miejska
13. Grudziądz	pomorskie	Przedsiębiorstwa Miejskie — Gazownia
14. Inowrocław	„	Elektrownia, Gazownia, Wodociągi, Tramwaje — Gazownia
15. Jarocin	poznańskie	Zarząd Miejski w Jarocinie — Gazownia
16. Jarosław	lwowskie	Gazownia Miejska
17. Kalisz	poznańskie	Gazownia Miejska
18. Kościan	„	Zarząd Miejski w Kościanie — Gazownia
19. Koźmin	„	Zarząd Miejski m. Koźmina — Gazownia
20. Kraków	krakowskie	Krakowska Gazownia Miejska
21. Krotoszyn	poznańskie	Gazownia Miejska i Zakłady Wodociągowe — Gazownia
22. Kruszwica	pomorskie	Zarząd Miejski w Kruszwicy — Gazownia
23. Leszno	poznańskie	Miejskie Zakłady Światła, Siły i Wody — Ga- zownia
24. Lublin	lubelskie	Miejski Zakład Gazowy
25. Lwów	lwowskie	Zakład Gazowy Miejski
26. Łabiszyn	pomorskie	Zarząd Miejski — Gazownia
27. Łódź	łódzkie	Zarząd Gazowni Miejskiej
28. Mikołów	śląskie	Magistrat miasta Mikołowa Śl. — Gazownia
29. Mysłowice	„	Administracja Miejskich Zakładów Przemysło- wych — Gazownia
30. Nakło	pomorskie	Gazownia Miejska

Miejscowość	Województwo	Tytuł przedsiębiorstwa
31. Oświęcim	krakowskie	Gazownia Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Krakowskim S. A.
32. Pakość	poznańskie	Zarząd Miejski — Gazownia
33. Piotrków	łódzkie	Zjednoczone Przedsiębiorstwa Miejskie — Gazownia
34. Poznań	poznańskie	Gazownia Miejska
35. Pszczyna	śląskie	Magistrat m. pow. Pszczyny — Gazownia
36. Radom	kieleckie	Zakłady Gazowe
37. Rybnik	śląskie	Miejskie Zakłady Techniczne — Gazownia
38. Rzeszów	lwowskie	Gazownia Miejska
39. Sępólno	pomorskie	Zarząd Miejski w Sępólnie — Gazownia
40. Śmigiel	poznańskie	Miejskie Zakłady Gazowni i Wodociągów — Gazownia
41. Śrem	„	Miejskie Zakłady Siły, Światła i Wodociągów — Gazownia
42. Stanisławów	stanisławowskie	Gazownia Miejska
43. Starogard	pomorskie	Administracja Gazowni, Elektrowni i Wodociągów Miejskich — Gazownia
44. Strzelno	poznańskie	Gazownia Miejska
45. Swarzędz	„	Zarząd Miejski w Swarzędzu — Gazownia
46. Tczew	pomorskie	Miejska Elektrownia, Gazownia i Zakłady Wodociągowo-Kanalizacyjne — Gazownia
47. Toruń	„	Elektrownia, Gazownia, Tramwaje — Gazownia
48. Warszawa	Warszawa	Gazownia Miejska m. st. Warszawy
49. Wielkie Hajduki	śląskie	Gazownie Górnośląskie Spółka Akcyjna
50. Wilno	wileńskie	Gazownia w Wilnie
51. Wolsztyn	poznańskie	Gazownia, Elektrownia i Wodociągi Miejskie — Gazownia
52. Zbąszyń	„	Gazownia Miejska
53. Żywiec	krakowskie	Przedsiębiorstwo Gazowe „Żywiec“ Sp. z o. o.

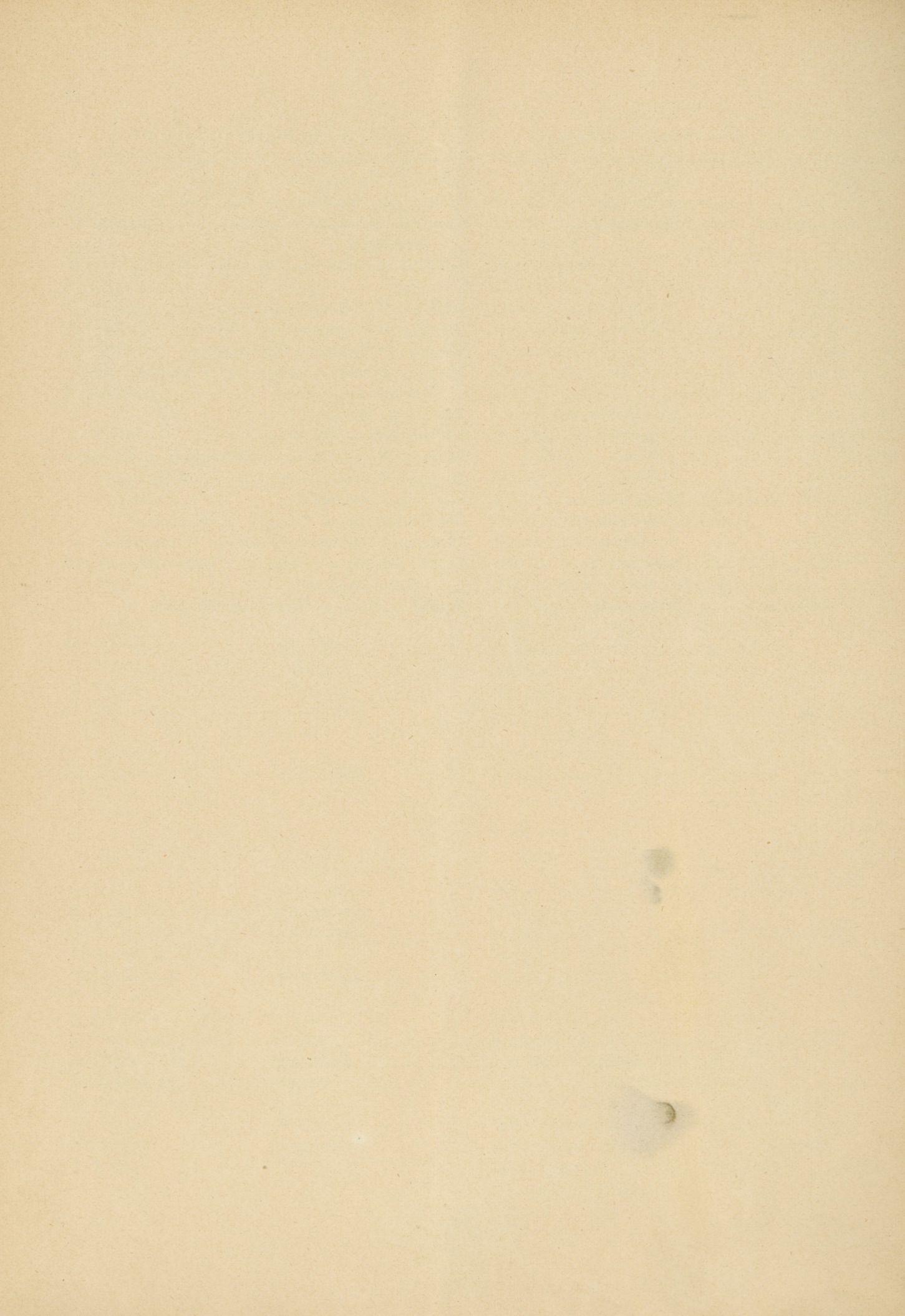
Wodociągi:

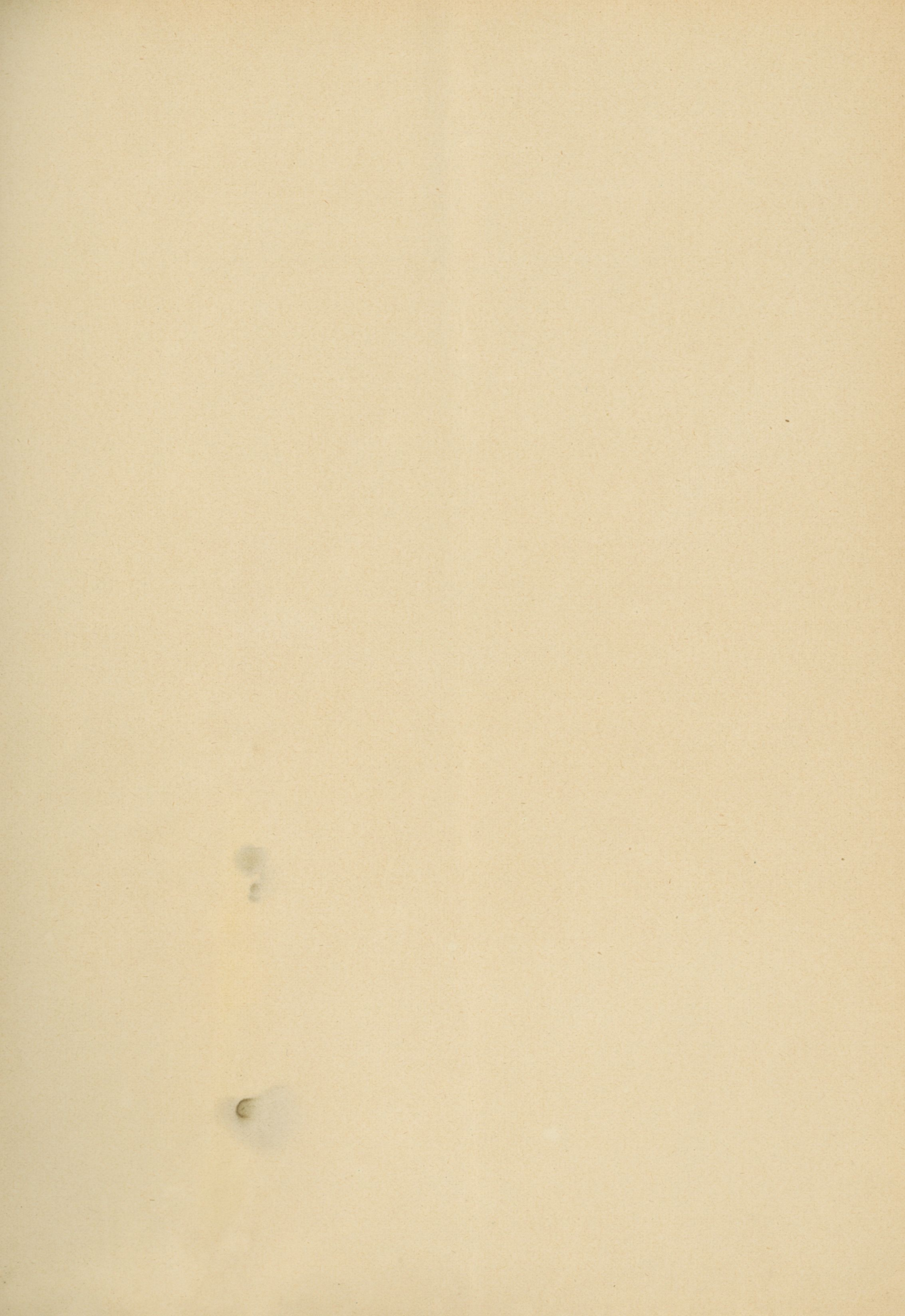
Miejscowość	Województwo	Tytuł przedsiębiorstwa
1. Biała	krakowskie	Zarząd Miejski w Białej — Wodociągi
2. Białystok	białostockie	Wodociąg Białostocki
3. Brodnica	pomorskie	Zarząd Miejski w Brodnicy — Wodociągi
4. Brześć n. Bugiem	pińskie	Zarząd Miejski m. Brześcia n. Bugiem
5. Bydgoszcz	pomorskie	Zarząd Miejski w Bydgoszczy — Oddział Wodociągów i Kanalizacji
6. Chełmża	„	Zakłady Miejskie — Wodociągi
7. Chorzów	śląskie	Magistrat Miasta Chorzowa — Wodociągi
8. Ciechocinek	pomorskie	Państwowy Zakład Zdrojowy
9. Cieszyn	śląskie	Zakłady Wodociągowe m. Cieszyna
10. Częstochowa	kieleckie	Wodociągi i Kanalizacja m. Częstochowy
11. Gdynia	pomorskie	Zakład Wodociągów i Kanalizacji m. Gdyni
12. Jarocin	poznańskie	Zarząd Miejski w Jarocinie — Wodociągi
13. Kalisz	„	Zarząd Miejski, Zarząd Wodociągów i Kanalizacji m. Kalisza

Miejscowość	Województwo	Tytuł przedsiębiorstwa
14. Katowice	śląskie	Wydział Powiatowy — Wodociągi
15. Kielce	kieleckie	Dyrekcja Wodociągów i Kanalizacji Miejskich
16. Kraków	krakowskie	Wodociągi i Kanalizacja stoł. król. m. Krakowa
17. Krotoszyn	poznańskie	Gazownia Miejska i Zakłady Wodociągowe — Wodociągi
18. Leszno	„	Miejskie Zakłady Światła, Siły i Wody — Wodo- ciągi
19. Lublin	lubelskie	Miejskie Wodociągi i Kanalizacja
20. Lwów	lwowskie	Zakłady Wodociągowe m. Lwowa
21. Łódź	łódzkie	Miejskie Wodociągi i Kanalizacja
22. Podgórz	pomorskie	Miejskie Zakłady Użyteczności Publicznej — Wo- dociągi
23. Poznań	poznańskie	Wodociągi Miejskie
24. Przemyśl	lwowskie	Miejski Zakład Wodociągowy
25. Radom	kieleckie	Zakłady Wodociągowo-Kanalizacyjne m. Radomia
26. Rybnik	śląskie	Miejskie Zakłady Techniczne — Wodociągi
27. Strzelno	poznańskie	Wodociągi Miejskie
28. Toruń	pomorskie	Zarząd Miejski w Toruniu — Wodociągi
29. Warszawa	Warszawa	Wodociągi i Kanalizacja m. st. Warszawy
30. Wilno	wileńskie	Zarząd Miejski m. Wilna — Wydział Wodociągów i Kanalizacji
31. Września	poznańskie	Zarząd Miejski — Wodociągi Miejskie.

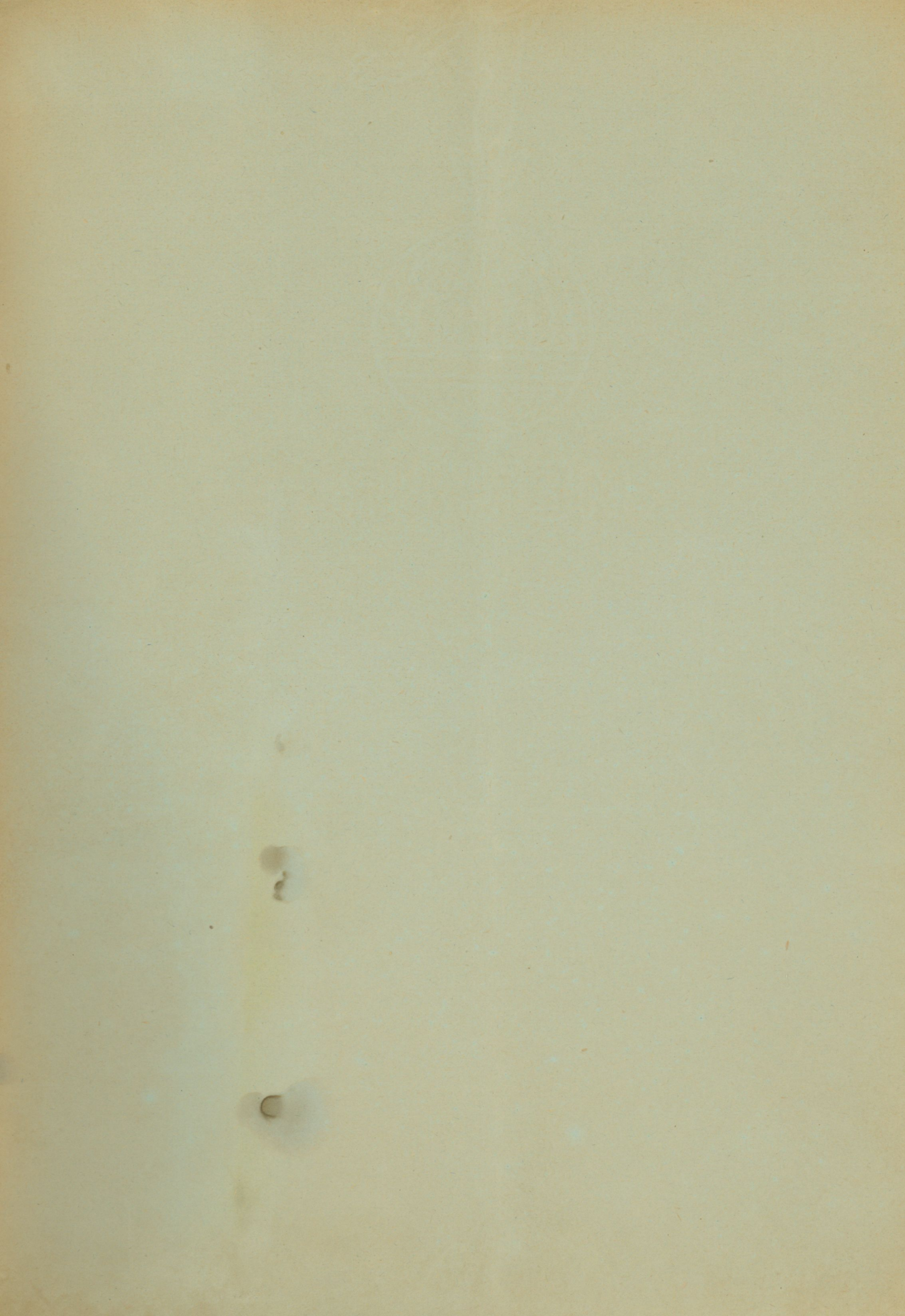

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
BIBLIOTEKA GŁÓWNA

41187/1937-38

AE00365635